

23-го марта 1916 г.

Анжий:

1 и-лан 1 т. 20 ур.

1/2 — — 70 ур.

Война

№ 3-й.

Кок арнь-
ашты ик
кана лэк-
тэш.

УВЭР.

Адресмын: г. Вятка, Губернская Типография.

Сарыи 83—84-мыйшы арньяжай.

(Февр. 15-гыч 29-жы мартэ).

Кэчый шичмаш могыр фонтышты эртышы кок арньашты нымо кугы пашат лийн огыл,— „Тышты-да-тушты тыйгыдьын-тийгыдьын, шуэ-шуэ, крэдалын улыйт“, манын штаб-гыч увэрим пуат. Тугэ гынат, тыйгайы тыйгыдьы паша-шамыч пашан түнжым, буйжым ныкушкат, сэнышашкылат—сэналтмашкылат, колтэн огыт кэрт.

Кэчывал-йымал фронтышты артиллерия вэлүү лүкала. Туды лүкалымашат ик вэрэ вэлүү огыл,— фронтын түрлүү вэрьштыхжай. **Бабит** манмын йэр воктэн мэмнан артиллери я нэмийч-шамычын виньэмыйштым пудыртэн пытарэн. **Фридрихштадт** күдбүлсэй—нэмийч-шамычын ала монары „партія партія“ погымын пашазышт-шамычым шалатэн пытарэн. **Венсен** лышны нэмийч-шамычын пашазышт-шамычлан биштышаш пашаштым бишташ эрйкым пуэн огыл. Тугэ мэмнан артиллери фронтын түрлүү вэрьштыхжай чарныдэак лүкалэн шога. Нэмийчат вэр-вэржы-дэны пэш чот лүкала.

Фронтын **Покшэлнийжий Алсевичь** манмын юалым нэмийч-шамыч налаш пэш толашэн улыйт. Шукын вийштыхм пытарэн нуны мёнтгэ чакнэн улыйт. Алсевич манмын юал **Барановичи** манмы станиця лышны.

Кэчывал-йымал фронтыштат кугы паша биш лий. Тугэ гынат тыйды фронтышты, молы фронтым ончымы го-дым, тыйгыдьы пашат сайак кугын лэк-тэш. Тышты тушман (нэмийч—австрійц) түрлүү вэрэ пэш чот-чот то-лайн-толайн пыжын ончэн улыйт. Тугайы паша-шамыч **Ковель-Ревно** күртнүү корни воктэн лийдэн. Тулэчла адак **Иква** дэны **Стрыпа** вүд воктэн чот крэдалмаш лийн. **Бессарабско-буковинской** граница воктэн, Черновицы—дэч кэчий лэкмашкыла, мэмнан батарея тушманин-батареяжкын лү-калан шалатэн пытарэн.

Кавказ фронтышты **Шэм тэнбийж** воктэн кугы паша-шамыч лийдэн. Тышты мэмнан шамыч **Атина** манмын турок олам налын улыйт. Тушсы 280 салдатын 2 офицерштгэ, пычалышт—пушкаштгэ моштгэ мэмнан-шамыч налын улыйт. Мэмнан-шамыч тышты чарныдэ ончыкыла кайат. Фев. 23-жы **Риза** манмын турок олам налын улыйт. Риза ола пэш кугы, пэш пойан ола. Мэмнан салдат-шамыч ынды Трапе-зунд манмын турок ола-дээс шуйн міат. Пэш мүндбярак огыл,— 45—50 мэнтгэ-дэч утла огэш лий. Адак **Керманшах** манмы ола-дэч мэмнан-шамыч 40—50 мэнкэ ончыкыла кайэн улыйт.

Французский фронтышты **Верден** манмы ола күдбүлнүү кум арнья ынды

кырэдалыт. Француз-шамыч пэш чот шогат. Нэмийч-шамыч канэн-канэн нижын ончат. Нэмийч Верденым налам манын 200000 салдатжым пытарэн манын сират. Тугэ гыйнат нэмийч кызытат огэш чарны, крэдалэш вэлүү. Верденым налнэжий. Но ліэп? Чыла түнья калык тыйдь пашам пэш лүдйн, пэш шэкланэн, ончэн шога. Но ліэш?

Италиянский фронтышты да **Балканы** шты нымогай у пашат йиш лій.

Португалія манмы күгүжаныш нэмийч күгүжка ватпэш лэктэш. Португалія мэмнан-дэны ик канашан, ик ойан, лійн нэмийч-дэны сарым йишта.

Война иунам чарна.

Мэмнан патыр-шамыч туркын Эрзерум кръпостьжым молы олажы шамычым налмэнгы нэмийчын танжы шамыч: Турция, Болгарія, Австрія вуйштым сакышт. Турция Россія лэч мирым йоднэжий. Кызыт Константинополь олашты шымлу түжэм калык Султаным руш дэнү сөрасаш сорблат. „Руш дэнү от кэлши гын, мэ юмона“,—маныт. Константинополь-ыпты, ола урэмшты, ўдрамаш-шамыч кэччи: „маринам пуз, киндым пуз“, манын, кычкырэн коштыт. Салдат шамычжат:— „кэчилан пэл крэнга—гыч киндым пуз“, маныт.

[Кызыт мэмнан начальник Персияшты туркын посолжым (министр.) Ассим беем плэныш налайн. Туды мэмнан Таубе тёралан тыйгэ каласэн:— „Тыйдь войнашты иктыхы вуйгэ пытыйдэ ок кэрт. Руш, Француз, англичан шонымашкышт шудэ мирым огыт пу. Рушын вийж алья шукы мартэ сита“, манын. Турко тёран

каласымыжы рапш лійэш. Турка кызыт мирым йодэш гынат, йын вүр йүшү шучко нэмийчым пытардэ война ок чарны. Войнам шэкланэн шолгышы шамыч:— „война шыжылан пыта дыр“, маныт.

Руш, Француз, англичан калыккыштым чаманэн шошым, алья шыжым, нэмийчлан вийнак огыт пиж гын, вара нэмийчым шужыктэн пуштмэш война ок чарны. Нэмийчлан шужэн колаш йндэ мүндйр огыл, нунылан кэчышты пэл крэнга киндым, крэнга парэнгым, арньалан кок крэнга шылым вэлүү пуат. Йужы йын: „нэмийч мэмнан 19 олам налайн, тудым кунам сэнэт?“ маныт. Жап шуэш гын: „шолгы“, манат гынат, огыт шолгы, кайат. Митава ола гыч кызыт нэмийч-шамыч шакак лэкташ түнэлайн улйт. Нэмийч алья мартэ руш кинды дэнү илэн йильы; йндэ руш киндат укэ, шылат укэ, мландыйжым йыр авырэн налайн улйт, нэмийч киндым кызыт ныгужечат налайн ок кэрт.

Егор Эргы

Тунэмза.

Война гыч толшы салдат шамыч нэмийчын лүмы (пупска) арвэр шукылан ёрыйт. — „Йужгынам нэмийчын пульям йүр-гай колтымы вэрышкы штык дэнү мийэт. Окопышты (выйнэмешты) кум-нэйл нэмийч вэлү шынчт. Ик йынланат пушташ шагал“,—маныт. Ончыл окопышты чыла салдатынат пулемеджы (пульям йүр гай колтышы избы пушка) улү, маныт. Садлан нунын дэккы лышкы мийаш пэп йөсий. Кугы пушкыштат нунын түрлүжат шукы; йужы пушкы гыч 60—65 пудтан топым луэт. Нэмийч тыйдь войналан түрлымат йамдыйлэн.

Нунын шонэн лукташ тунэмпыштат шуки. Нунын лўлдмый арвэр йамдылаш заводштат Моско ола гай кугы, түштү ала мо тўрлы арверым шонэн луктыйт.

Тэнний войнаштый вий дәнй да йын дәнй нымомат йашташ оклій. Осалым чойа дәнй да арвэр дәнй гына сәнаж лийэш. Китайын калык пәшак шуки да, нуны, шорык гайы, тунэмдымый, мәман гайак пычкэмыйш улыйт. Война монь лийэш гын, нуны ик калыкымат сәнйашаш гайы огыт ул. Осалым сәнаш, лўдикташ тўрлайлар чот тунэмаш күлэш. Моштымашты: вийат, пойанлыкат, патырлыкат.

Мэ марий шамыч пәш пычкэмыйш улйна, косила-ләч молым ны момат огна шинчы. Косилажат кугэзй-кочайын. Кутгыжалан, калыклан, шканнат пайды йашташ тўрлайлар тунэмаш күлэш. Тунэмшай кутгыжан казналанат пайдам йашта, шканжат, калыкланат порым йашта.

Шольы-шужар шамыч, чылан кнагалан тунэмза. Школа гыч ләкшай шамыч тўрлыкнагам лудса; газетым, журналым наиза, порылан иктий вэсй ләч тунэмза. Ача-аба шамыч, эрги-үйдирдам школыш пузя. Вэт-пиал, пойанлык, тазалык кнагашты (тунэмашты), тудым шинчыза, ида мондай.

Избы школам тэмэн ләкмәнгый, тэбэ ўлны ончыктымы школа-шамычышты тунэмаш лийэш. Нунын чылаштыжат кочкаш-йўаш, чийаш-шоналаш казнагыч пуат. Тэбэ туды школа-шамыч!

Дѣти—цвѣты земли, наша надежда, строители будущаго.

Счастливъ тотъ, кто отыщеть въ нуждѣ какого нибудь юнаго талантливаго человѣка, во времѧ его поддержить и дастъ возможность ему выбиться на дорогу.

С П И С О КЪ

учебныхъ заведеній, куда принимаются бесплатно на готовое содержаніе дѣти бѣдныхъ родителей.

- 1) Казанская 4-хъ классная учит. церков. школа за Кизич. монаст.
- 2) Учительскія Семинаріи: въ Казани, Кукаркъ, Бирскъ и Нижне-Новгородъ (церковная, женская.).
- 3) Иконописная палата. Москва, Остоженка, д. № 37. (Способная къ рисованію).
- 4) Красноуфимская сельско-хозяйств. школа.
- 5) Лѣсныя школы: Соликамская, Кукарская, Елабужская и Талицкая.
- 6) Школа кожевенного дѣла въ Сарапулѣ.
- 7) Асановская женская школа домоводства вблизи пристани Икское-Устье на Камъ (плата 60 руб. въ годъ).

Отъ чахотки учащимъ лѣчиться въ дер. Иштеряково. Пристань Афонасово на Камъ ниже гор. Елабуги, где пересадка на маленькой параходъ. Кумысъ и содержаніе дешевы.

Для учащихъ со стипендиами курсы: птицеводства, метереологические, статистики и гимнастики въ Петроградъ.

Священникъ Іаковъ Шестаковъ.

1916 г.

Марій сарышты.

(Вўрзым йылмы).

Бынды тэнэйсү саршогымыланвэсү ийпикат пурэн. Тўрлы-тўрлы калык сар бышташ кайэн: рушат, сюасат, одат, чувашат, марийат-чылажат шкэ кугыжажлан полшаш кайэн. Чыла калык коклашты чулымжат, комильяжат, писижат, лўдийжат, лўдбымжат, патиржат, вианжат, видымжат—чыла улы. Тыйдү калык пәш писү, туды пәш патир, тыйдү пәш чулым, туды адак пәш назар-манаш ок лий. Тўнья валины¹⁾ кеч²⁾ кудыжынат патиржат, писижат-шкэнжын, очынеш, улы.

Мо сар шога, бынды тўрлы-тўрлы шомак пылышыкына пура: газет-гыч лудат, газет лудым колат, салтак писмам налат, саргыч сусыргэн толшы, альы ужани толшы салтак ольбымым колыштат: — „тыйдү тыйгэ лийн, туды тугэ ила, тыйдү адак тыйгай кугы пашам быштэн“,—манеш. Эрэ манеш. Мыйат марий манешым тәвү каласэм:

Австрійский фронтышты кум марий пырлья сарым штэнйт, манеш. кумынъыштынат--кужечским-шинчен ом кэрт. Вўрзым уезд-гыч улут манымым гына колнам. Иктыйжы пәш писү, путырак лўддымы улманш манеш. Эн-пэрвой нуны чланат ик вәрыншты шогенйт. Варажым иктыштым ала-кузэ Кавказский фронтыш колышт манеш. Кокыштыш, писиж-дәны вэсү—Гордьевъ фамиліанжы, ик фронтыш кум мәнкү кокла торан логалыч манеш.

Ик-кана австрійский фронт вәлым пулька-шамыч йўр-гайы-шүшкән вэ-

лы толыт манеш. Тыйдү писү марийэт окоп-гычжы лэкти да, йолтамыйжым кычалын окоп мучкы: „Гордьевъ! Гордьевъ!“ манын кычкырэн куржәш вәлү манеш. Молы-шамыч шинчам карэн отчат манеш.—„Мо тугай лўддымы да, мо тугай лўддымы!“ маныт манеш. Вара: кё тыдү? манын йодыч манеш. Тыйдү марий, майньч манеш—„Но, марийат казак-тайак писы-көйэн“, манын бўрич манеш.

Адак Перемышль олам налмый жа-пышты туды марийак, туды ола лишний шкэтинак, „развѣдчик“ улмашда, австрійский салтак тўшка-вакы миэн пэрнэн улманш, манеш. Австрійский салтак-шамыч тудым ужин кэртыйн оғитыл манеш. Туды мүшкыржы-валан нунын-дәкы йыпти нушкын миэн кынъэл шогальы да: „Сдавайтесь!“ манын кэнэта магырал колтыш манеш. Австрійский салтак-шамыч лўдбин ошэм кайэн пычалыштым кудалтэн колтэн марий ончылан кидыштым күш-юлтал шогальыч манеш. Вара марий нуным плэнйшкат вўдэн кондыш манеш. Но, марий! Но, марий! манын бўрин эрдыштым салтак начальник-шамыч савэн-савэн марийим моктат манеш.

Вэс-кана адак наступленіе лўмыйгодым тыйдү марий йолэни пулька толын логалын йолжым ранитлиш манеш. Марийлан куржан лиздым лий манеш. Тыйдү йолташыжын тупышкыжы (йолташыжат марий) кэржалты да: „курж! курж! плэнин логална!“ манын кычкыра вәлү манеш; йолташыж тупвалан кечэн лэкти манеш. Тугэ-шкэнжым утарэн манеш.

Кыйзит туды кум биресым налбун манеш. Лазарэтышты киэн йолжым парэмдэн, адак сар бышташ кайэн манеш.

¹⁾ кеч-коч

²⁾ валны-умбалны

Чыннакак-гын, марійат сар йышташ полмэзү, казаклан вуйым огээп пу улмаш.

Ибырай-Сола Никифор эрги.

Волостное земство,—туды мо?

Государственная Думашты йылэ **волостное земство** нэргэн канашаш шүнналыт. Мо вары туды—волостное земство? Молан тудын нэргэн пэш канашат, пэш ойлат? Кёлан туды пэш кулэш?

Иал калыкын илбайшыжы кызыт ынды вэсү гайы лийын міа. Кэчын йалыпты у паша лэктинак шога. Илыш йалыштат йылт вэсү съэмий лий. Туды у пашам кё йыштэн кэртэш? Йаллан күлэшым, йалын нужнажым, кё шинча? Тудым кё шуктэн йыштэн кэртэш? Калыкын нужнажым, тудлан мо күлэшыжым калыкшэ вэлү сайынрак шинчэн кэртэш. Калыклан сай корны күлэш. Туды корнын күлэшыжым, күшеч, могайы вэргэч, тудым колтышаныжым кё шинча? Тудым калык шкэ вэлү шинча. Калыклан сай кугы школа күлэш, сай больница күлэш, завод—фабрика күлэш. Тудым кё шинча? Калык-дэч посна тудым иктат огэш шинчы, калык вэлү шинча. Тымартэ тугайы калыклан күлэш паша чиновник-шамыч да земство (Губернское и уездное) шамыч ки-дышты балы. Чын, земство-шамыч пэш шуки, пэш кугы найдам калыклан 50-ий көргышты йыштэн улый. Ынды илыш вэсү гайы лийаш түннэльй да, кызытсы земство түрлү вээрэй йилэ шуйн огэш кэрт. Ожны—уездышты 20—30 школа улмаш, а кызыт—200—300 школа улй; уезд-

лан ик больница улмаш, а кызыт—8—10 больница; „мелкий кредит“ (изь калык банк) йылтак укэ улмаш, машина-шамыч йылт укэ улмаш, а кызыт ий ида угыч да угыч түрлү арвэр лэктин шога. Ожны чодра, олык, млань шуки улмаш. Купан вэр, корэм, лап вэр тунам йынлан огэш күл улмаш. Кызыт ынды корэмжат, купжат, лап-вэржат пашалав йора: купжым коштат, корэмжым-лахжым тёрлатат-олмыктат, лап-вэржимат пашалан йорышы йыштат. Тыгайы паша-шамычым чылажымат кё йыштэн кэртэш? Тудым чылажымат земство йыштэн кэртэш. Кызытсы земство чыла вэрыш-кыжат пэш вашкэ, пэш йилэ, шуйн огэш кэрт: түрлү паша мот-коч шуки лийэш, адак мэмнан уъзд-шамычтат пэш кугы. Адак тыдымат мондаш огэш күл: сар пытыймы-чарнымы мёнгти илышна вэсү-гайы лийэш. Кузэ илышна „вэсү-гайы“ лиймэжым вэсү номэршиты каласэм. Ынды уъздное земстволан полишаш волостное земством йыштап шонат. Волостное земство уъздное земство гайак лийэш. Уъздное земствон пашажы ик уъзд көргышты, а волостное земство пашажы ик волость көргышты лийэш. Тудын вырчынат туды изы у земством **волостное** манын лүмдэн улый. Туды у изы земством кызытсы волостное правление-дэны огыт ушы. Волостное правление ожнысыжы съэмийнак кодэш. Тудлан огыт логал. Волостное правление полицейский—административный паша-шамычым онча, а волостное земство—кызытсы уъздное земствон пашажым онча. Волостное земствон уъздное земство гайак—**предсъдательжы** да **член-шамычжы** лийэш. Волостное земствон предсъдательжимат член-шамычжы-

мат волость калык шкэ ко клажай-
тыч сайла (выбирая). Ожнысай гайы
(сайлымы годым) арака—пүрэ—пур-
огэш лий-дүр манын шонат! Предсъ-
дательлан да гласный-шамычлан сай-
образованный йын-шамыч вэрэштэйт
гын, пама пэш сай лэш, пэш ончы-
кий кайа манын шонат. Иумы пол-
шайжай!

Ола дэнэ земской союз.

Тэнэйсай шучкай война чыла йы-
ным кыньэлтэн шогалтэн. Ныкунам
тыгайы лүдмаш сут война лийин огыл
ыльы. Ик нэмийч кугыжа түнэлмы
дэнэй мо калык, сусыргэн, колэн пы-
та? Мо тулык кодэш? Мо казна пы-
та? Окса, кинды, вургэм, вольйк мол-
лы арвэр пытыймым ныкузэ шотлэн
шукташ ок лий. Кугы пушкы-гыч ик-
кана лүаш окса шүдэй дэнэй күлэш.
Вүд йүмал параход гыч ик-кана лү-
мый топлу лучкы түжэм тэнтэш шол-
га. Шонымашты оксам ситаршаш
гайы огыл. Нэмийч тыйдэ войналан
кумлый-нылны ий йамдайлэн шолгэн
гынат, шыгырьш шуын. Нуны чыла
чэркы гыч чаныштым, молы тойши-
тым оксалан, пушкылан погэн улыйт.
Чыла киндыштым, волькыштым каз-
наш пуэн улыйт. Ышкэштат, бор-йын-
шт-18 ий гыч түнэлых 50 ийаш мар-
тэ чыла войнаш, заводыш, корниш
лэктыйн улыйт. Ўдрамашынт страж-
никлан, ороллан, туйы-сусыр шамыч
ончаш лэктыйн улыйт. Ындэ тушты
война лэч чылаптыйнат шэрэшт тэ-
мийн. Ўдрамаш шамыч погынэн ола
урэмшти:—“киндым пуз, маринам
кондиза!” Манын, кычкырэн коштыйт.

Мэмнан кызыт кочкашнат киндь-
на улый, калыкнат сита. Кызыт ту-
нэктэн йамдайлымы салдат мэмнан

пэшак шукы, мёнгыштат алый бор-
ийн яатыр улый; оксат шукы. Мэм-
нан адак войналан калыкат окса дэ-
ны, молы дэны пэш полшат. Улый
ола шамыч, земской управа-шамыч
оксам погэн войналан түрлэн пол-
шат. Городской земской союз (ола
шамыч, управа шамыч) кызыт кэчийн
150 түжэм туйы, сусыр, салдат шамычым
лазаретышты (больницашты) ашнат.
Войнашты сусырим погэн,
йораштым пидыт. Канал шэкши сал-
дат шамычым пукшат, мочаш муш-
кыт, ош вургэмым пуат. Нунын пол-
шымыштым каласэн пытарап ок-лий.
Ожны тыйдым чылажаймат—“Красный
Крест”—вэлэй ышта ыльы. Ындэ каз-
налан городской да земской союз
пэш чот полша. Садлан калыжжат
тушкы пушоксаштым огыт чама-
ны, кунеч-шамыч түжэм тэнгэдэны пу-
ат. Нунын адак лүйлтмый арвэрымат
йамдылат.

Земской,—городской союз война
пыймэнтат калыклан полшымым
огыт чарны: түрлэлан туныкташ тү-
нэлэйт, тулык дэнэй шонгы шамычы-
мат огыт кудалдай.

Егоровъ.

ОКСАН—ШАМЫЧ,

**кугыжалан полшыза: 1916-й военный
заемын облигацийым—билетжым налза.**

Облигация—билет шым (түрлэй)
акан: 50, 100, 500, 1000, 5000,
10000, 25000 тэнкэлйкжый улый.

100 тэнкан облигациям 95 тэнкэлан
пуат.

50 тэнкэлйкжым . . 47 т. 50 к.
пуат

500 тэнкэлйкжым . . 475 т. 50 к.
пуат.

1000 тэнкэлйкжым . . 950 т. 50 к.
пуат.

100 тэнкэләк облигација ик ійлан
5 тэнкат пәлі (5 р. 50 к.) пайдам
пуа. 100 тэнкэләк облигацијам налат
гын, 10-ий көргышы 95—тэнкэтлан
55 тэнкә пайдам налат. Вара, 10-ий
эртүмү мёнгү, 1926-ийшты февраль
тылзын 1-жы Государственный Банк-
гыч али Казначейство-гыч тыйланэт
95 тэнкэт олмәш 100 тэнкәм мёнгү
пёрблтэн пуат. Тугэ тый 10-ий көр-
гышты—95 тэнкә оксатлан 60 тэнкә
пайдам налат, вара 95 тэнкэтат
мёнгү портыләш.

Облигацијам март тылзын 15-жы
ужалаш пүналыт, Май тылзын 13-жы
мартә ужалат. Тудләч вара чарнат.

Облигацијан процентжым ійлан
кок кана пуат: февральын 1-жы, вара—августын—1-жы.

— „Облигацијам налам“—маншы-
лан йалсай изъи банка (мелкій кре-
дитъ), али почтасай сберегательная
касса коч пашам кондышташ күләш.
Облигацијам налаш шонышы тыйгайы
заявленіем съера (воза):

Въ . . . . . (название учреждения)

Отъ . . . . . (звание или чинъ, имя, отчество и
фамилия)

ЗАЯВЛЕНИЕ.

Желая пріобрѣсти, по подпіскѣ
облигациї Государственного $5\frac{1}{2}\%$
военного краткосрочного займа вы-
пуска 1916 г. на нарицательную
сумму . . . . . руб.
по цѣнѣ 95 руб. за сто нарицатель-
ныхъ, представляю при семъ . . . . .

р. . . . . к. и прошу
выдать мнѣ

выслать по нижеуказ. адресу облига-
циї слѣдующихъ достойнствъ . . . . .

Подпись . . . . . 1916 года.

Мѣсто жительства . . . . .

Тыйзаявленіелан гербовая мар-
ка монь огәш күл.

— „Облигацијам налам“ маншы-
лан:—батюшкат, учительят, земскій
начальникат күләш канашым пуэн
кәрттый.

Йодыштса, шинчыза, облигацијам
налза, **кугыжалан** сарым сайын пы-
тараш полшыза.

Сарын 85—86 мыйшы арњажы.

(Мартын 1—15 марта).

Сарын 85—мыйшы арњаштыйжы
ныкуштат кугы паша Ыш лій. Кок-
ла—кокла ліэдышы тыйгый паша—
шамыч тыйз кугы сар пашалан вэсь
түсүм пуэн огыт кәрт. Сар паша
ожнысыйжай гайак шога.

Йүд-йымал фронтышты артилле-
рійскій тул да „равѣтчик“ (шолбаш-
шып-йышт тушманын монарый улмы-
жым, күшты шогымыжым, мом-
ыштымыжым ончэн коштши)—ша-
мыйч пәш чот, пәш шукы пашам
ыштэн улыш. **Бабит** манмый йэр кү-
лайлны латыш-шамыйч нэмыйчым пәш
чот кырэн улышт. **Дален-дэны Икснюль**
коклашты пәш чот-чот крэдалын
улышт. Тыйгайы тыйгыйдын-тыйгыйдын
крэдалмаш вэк чарныдэ лийнак шога.

Кычывал йымал фронтыштат вэк
чарныдэак тыйгыйдын-тыйгыйдын крэда-
лайнак шагат. Тышты **Липса** манмый
вэрйшты (**Шара** манмый вўд воктэн
Барановичи манмый ола-дэч 30-мэнгү

кэчывал йымакыла) тушман мэмнан-шамыч пызырэн пураш түнгалийн улмаш да, мэмнан-шамыч пуным кугы артиллерийской тул-дэний поктэн колтэн улыйт. Тугай паша адак **Ивка** манмый вүд воктэн **Колки** да **Подкамень** манммын вэрлашты лийэдэн маныйт.

Кавказский фронтышты мэмнан-шамыч Эрзерум-дэч умбакыла ончы-кыла кайэн шогат. **Мамахатун** манмый олам налын улыйт. Тыйдь арньашты мэмнан-шамыч турокын 84 офицержым, 1360 дэч утла салтакжым, 15 пушкаштым-пулеметыштым плэнйш налын улыйт. Шэм тэнйжышты мэмнан ик „**Лейтенант Пушин**“ лүмэн тошты миноносцедим водиймалны коштшы турок лодкажы пудэшталтарэн.

Французский фронтышты — **Верден** күдйлий нэмийч-шамыч нойаш түнгалий гайы коййт, нунын крэдалаштыштат лүкальмаштыштат ожныс гайы планышт укэ гайы чучэш, маныйт манын ойлымын увэр шокта. Нэмийч Верденым налам-налам манын 200000 утла салтакжым пытэрэн маныйт.

Итальянский фронтышты **Изонцо** манмый вүд воктэн пэш чот крэдалайт. Туды пашан кузэ пытышашыжыкызыйт палы огыл.

Сарын 86-мийш арньаштыжы сайак-кугын-кугын крэдалаш түнгалийн улыйт. Тугэ гынат— „чынак чот крэдалаш түнгалийчынды“ — манаш огеш лий. Вэр-вэр крэдалайт да, кужын огыт шуйы, чарнат. Пэш чот крэдалмаш кок вэрэ (кэчывал йымал фронтышты) — **Постав** манмый да **Нароч** манмый вэрышты лийин. Мартын 5—8 мэмнан шамыч 20 нэмийч офицержым, 1435 нэмийч салтакым плэнйшкы пушкаштгэ, пулеметыштгэ моштгэ налын улыйт.

Жэчываа-йымал фронтыштат эртышт арньашты мэмнан шамыч **Латач**, **Хмельевка** манмый йал-шамычым налын улыйт. Тулэчла адак туштак 106 йынжым, 2 пушкам, 6 пулеметым налын улыйт.

Кавказский фронтышты мэмнан-шамыч турокын **Мамахатун** манмый олажым налын улыйт, Персияшты — **Исфагань** манмый олам налын улыйт.

Французский фронтышты **Верден** күдйлий нэмийч йылтак найэн шуйн. Бызыт крэдалмаш укэ, артиллерийской тул вэлү огеш чарны. Цэш лүкалат.

Итальянский фронтышты крэдалайт. Пашан мучашыжы огеш кончы.

Балканышты-Салуник ола лышны ала мо тарбанылаш түнгалийн улыйт.

